

ОБЩИНА БУРГАС

ОТДЕЛ „ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ И ПРЕВЕНЦИИ“

Превенция на агресията.

Стойностни модели за общуване
Приказки за ценностите

Бургас 2010

ОБЩИНА БУРГАС

ОТДЕЛ „ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ И ПРЕВЕНЦИИ“

Превенция на агресията.

Стойностни модели за общуване

Приказки за ценностите

Експертен съвет:

Председател:

Диана Циркова - гл. асистент в БТУ „Асен Златаров“ – Бургас

Членове:

Силва Радева - начален педагог в СОУ „Св. Св. Кирил и Методий“

Десислава Василева - председател на МКЗБСППМН

Росица Людиева - психолог в ОУ „Братя Миладинови“

Консултант

Петя Чакърова - старши експерт „ЗП“ - Община Бургас

Съставил

Станислава Вълчева - старши специалист „ЗП“ – Община Бургас

Организационен Комитет:

Почетен председател

Димитър Николов - кмет на Община Бургас

Председател

Д-р Лорис Мануелян - зам. – Кмет „ЗПСДТЗС“

Зам. председател

Веселина Таралова - директор на дирекция „ОДВ“

Членове:

Д-р Ивайло Димитров - директор дирекция „ЗПС“

Стоянка Славова - началник Отдел „ЗП“

ПРЕДГОВОР

На българския пазар липсват подобни издания. Педагозите и педагогическите съветници в училищата имат нужда от това помагало, защото то е преди всичко практическо. Предлага истории, близки до светоусещането на детето, предлага начини за дискусия, за размисъл и игра със сериозни теми като приятелството, любовта, омразата, отношенията между хората.

В първи клас децата се учат да пишат и четат – това са важни неща от света на възрастните. Те преминават така наречения период на „буквализъм“ – не са склонни толкова да фантазират, придържат се към реалността и възможното.

Работата с приказни истории дава възможност за развиване на въображението, за водене на спор, за изказване на мнение, за продуциране на нови идеи. В приказната ситуация детето е свободно да си избере герой, да го следва, да греши, да побеждава, да губи и това е само игра, безопасно пространство, в което то може да експериментира.

Помагалото предлага голям брой идеи за работа с приказки - с рисуване, правене на колажи, изиграване, дискутиране. И това може да се случва индивидуално, в малки групи, в предварително заградени екипи. Това е работа за груповото сплотяване, за регулиране на опасните конфликти и вражди в класа, за формиране на толерантност и уважение към мнението и позицията на другия.

Помагалото е ценен инструмент за работа на всеки учител, който иска децата да мислят, да стигат до основните житейски ценности по свой път, чрез спорове, конфликти, обмен на мнения. Така се изгражда атмосфера на творчество и толерантност и не се поощрява конформизъм и заучаване на готови фрази.

ДИАНА ЦИРКОВА

Доктор по психология, психотерапевт
гл. асистент в БТУ „Асен Златаров“ – Бургас
Води курсовете по „Тълкуване и психograma на приказки“

Настоящото помагало има за цел да представи един различен и иновативен метод за работа с деца. Основавайки се на основни възрастови характеристики на детето, както и на новите практики в областта на педагогическото образование. Смятаме играта, четенето и разказването на приказки за особено ефективен метод при работа с деца. В съвременното разбиране за развитие на детето, основно място заема доброто емоционално и психично съзряване на погростащите. Работата с представите и фантазиите на децата, дава възможност да се осъществят здрави връзки между субекта и обекта на личността, което от своя страна спомага за развитието на здрава психична структура. Това предполага изграждане на емоционална стабилност, усещане за лична значимост и позитивна нагласа към света на възрастните.

Развитието на детето в начална училищна възраст се характеризира с интензивно развитие на личността, потребност от външни впечатления и ускорено развитие на интелектуалните и нравствени качества и способности. Мотивите за поведение търпят съществено развитие. Идеалите са част от мотивите за нравствено поведение, което в тази възраст се характеризира с неустойчивост, контрастност, конкретност и външно погржателство. В тази възраст се развиват най-интензивно всички когнитивни процеси, личността започва да се оформя и децата са особено податливи да изграждат социално желателни поведенчески модели. Ето защо работата с приказки е един от най-добре работещите методи за работа с деца. Сюжетните игри дават възможност на детето да развие мисленето си, да експериментира с различни социални роли. Чувствата и преживяванията от такъв тип дейност са изключително ярки и наситени, дават силно отражение върху възприятията на детето. В този период е важна индивидуалната интерпретация на приказната история, като по този начин се онагледяват жителските уроци и се дава възможност на детето да развие аналитичното си мислене. Поуките от приказките и историите на героите могат формират стойностни модели на поведение, съдържащи в себе си морални и нравствени устои, създаващи предпоставки за бъдещо развитие.

Приказкотерапията е метод за работа с деца и възрастни, който дава възможност на човека да изрази своята индивидуална чувствителност. Взаимодействията успешно с вътрешната реалност на индивидуално и групово ниво, което прави метода особено успешен за работа с проблемни младежи. Поради своята нестандартност и силно взаимодействие с чувствата на децата в групата, приказката е особено успешен метод за превенция на рисковото поведение в ранна детска възраст.

Слушайки приказката, малчуганът „вижда“ героите ѝ, съпреживява заедно с тях, радва се за тях, иска да прилича на тях или обратно, обещава никога да не постъпва като някой лош герой. Приказката трогва детето, застава го да се замисли какво трябва да промени в себе си, помага му да на-

мери изход в сложна ситуация. В приказките се противопоставят доброто и злото, щедростта и алчността, смелостта и страхливостта, доброта и жестокостта. Без излишна сложност приказката пряко и гостъпно, с ярки примери обяснява на детето какво е да бъдеш лош – това означава да вредиш сам на себе си, а да си добър, е правилно и полезно. Все пак положителният герой винаги бива възнаграден за доброта си. Езикът на приказките е близък и разбираем за детето. Приказките не предизвикват вътрешно съпротивление, затова детето е склонно да се вслушва в тях. В тях децата не чуват наставления, не ги обвиняват и не ги принуждават да споделят трудностите, и проблемите си – те просто ги слушат и правят собствените си изводи.

Какво може приказката?

Приказката може много неща – да помогне да се избавиш от страха си от тъмното и да заспиш спокойно, да се гържиш възпитано и да печелиш нови приятели, ще ти помогне да преодолееш тревогите и конфликтите си. С нейна помощ на детето може да се погнесе всякаква информация, даже такава, която то отказва да чуе и възприеме в разговор с родителите си.

Слушайки, то неволно намира в нея прилика със собствения си живот и се стреми да се възползва от примера на положителния герой в борбата със собствените си проблеми. Приказката е способна да внуши в детето надежда, а това му дава сили отново да се устреме към успеха.

От навършване на шестата си година децата заживяват активно с идеята за училището и новите приятели, намерени там. До голяма степен, вътрешучилищната среда се оказва един от най-сериозните възпитатели на поведенчески модели у всяко дете. Именно затова смятам за изключително важно въвеждането на различни интерактивни методи на учене и възпитание. Практиката сочи, че те дават възможност на децата да развият по-добре както когнитивните процеси като, памет, въображение и мислене, така и да се въведе идеята за група, общност, взаимопомощ и екип. Този метод способства да се изведат на преден план ценности като толерантност, приятелство, общуване и взаимна търпимост, изключително важни, както за развитието на отделният човек, така и за структурирането на едно здраво гражданско общество.

Изработването на тази книжка, както и на другите, които ще я последват, няма за цел да влиза в конфликт с учебния материал. Всички текстове са внимателно подбрани и засягат теми като ценности, чувства, приятелство и семейство. Основната идея е децата да учат, играейки!

Методите на учене чрез преживяване в една защитена среда дават безброй възможности за развитие на децата. Формирането на чувството за сигурност и определяне на училището като защитена територия, би отворило много възможности за реализирането на различни дейности и инициативи от самите деца за техните по-малки връстници.

Урок 1

Запознаване и въвеждане на правила

Цел: Запознаване и изработване на правила в групата

ИГРА ЗА ЗАПОЗНАНСТВО:

Съберете децата в кръг прави. Всяко дете влиза вътре в кръга и си казва името като в същото време прави някаква стойка с тялото си. След това другото след него повтаря неговата стойка и името на другарчето си като прави същото, представяйки своето име. Така последният човек от кръга повтаря стойките на всички преди него деца и им изброява имената. Ако децата си знаят имената, може да разширите представянето, като помолите, освен името да кажат и коя им е любимата играчка, игра, какво обичат да ядат, имат ли домашен любимец, брат или сестра.

ВЪВЕЖДАНЕ НА ПРАВИЛА В ГРУПАТА:

Въведете правилата на групата, като помолите децата сами да изведат някои от тях. Поставете децата в равностойна позиция, като ги накарате да се погнусат пог правилата. Важно е да бъдат въведени и наказания за нарушаване на правилата, защото по този начин децата се научават да се самосанкционират и изграждат устойчиви модели на поведение. Представете това, което ще правят децата във вашия час.

РЕШАВАНЕ НА КАЗУС - ИНСТРУКЦИЯ:

Нрочетете кратката история по-голу и се опитайте да коментирате разликата между добри и лоши постъпки, поставете проблема за безучастното поведение и последициите от него.

Ще започна с една поучителна история за един гълъб:

Площада пред Бобур е винаги претъпкан с гълъби, лакомци и нахални. По едно време погледна ми привлече един „сивушко“, с плешива глава, по която имаше засъхнала струйка кръв. Той се гържеше някак странно – непрекъснато се опитваше да се изкачи – не да прелети, гладката стръмна част на постамент на часовника. След всеки опит той се изхързулваше върху павемента, където няколко яростни негови събратя веднага започваха да го кълват по разранената глава. Гледай, гледай побутнах приятеля ми – така зяпахме известно време, докато забелязах как покрай часовника минаха трима индийци – двама мъже и една жена – тя беше най-близо до часовника. Като се изравниха с основата му тя грациозно се наведе, с два пръста подхвана гълъба и му помогна да се изкачи на постамент и спокойно прогължи по пътя си. Така и останахме там абсолютно неподвижни – празни пред това, което ставаше пред очите ни.

Урок 2

Приятелство

Цел: Въвеждане на темата за група, приятелство, добри и лоши постъпки.

Горска приказка

Имаше отдавна стар, белобрад воденичар. Беше той любим на всички: на бедняците в селата, на животните в гората и на мъничките птички. В зимна вечер стуг ли свие, идваше да се прикрие в неговата воденичка изпомръзналата птичка, катеричката изрива и сърната боязлива, пък и Зайо дългоух със дебелия кожух. Знаеха, че там ще сварят мил човек — воденичаря. Той ги срещне и погали, па лулата си запали. И край огъня тогава слушат всички до забравя приказките му чудесни, хубавите стари песни.

Но веднъж воденичарят тръгна с конче за пазара.

— Зайо, нямам син, ни внук, ти ще ме заместваш тук. Ще ми смелиш пет чувала, ще омесиш питка бяла.

Тръгна гядо. И в гората се разнесе новината. Ежко чу, готича тук и на прагчето почука:

— Зайо късопашатко, идвам да помагам, братко. Ти си тук воденичар, искаш ли ме за гругар?

— Влизай, Еженце бодливо, само да си работливо.

— Аз ли, Зайо? Много знам да работя! Гледай сам!

Грабна пъргаво метлата и помете той земята. Пък и Зайо се разрипа, жито в трите коша рипа. Пуснаха вода и тя колелата завъртя. Виждате: камъните бели хубаво брашно са смлели. Зайо меси. За гърва Ежко тича презглава. И под връшник с буйна жар в подница за гядо стар бързо се изпече пита. Ето я — стои увита.

А от горската поляна Вълчо, Меца и Лисана гружно тръгват към реката. Там към края на гората малка воденица трака, Зайо в нея гости чака...

— Хайде!... — И със стъпка тиха те натам се приближиха.

Ала птици бързокрили бяха вече съобицили.

— Ежко, как да се спасим?

— С хитрина ще победим! Скрий се, Зайо!

И веднага, спрял водата, сам на прага Ежко храбро се изстъпи:

— Влезте, влезте, гости скъпи! Лисо, я кажете, кой господар ще стане мой?

— Аз! На мене за награда воденицата се пада!

— Не на теб! На мен! — Меца с Лиса, с Вълчо спор захвана.

— Чуйте — рече Ежко, — има, има камъни за трима. Върху тях се покачете и по гаден знак скочете. Който скочи най-галече, той е господарят вече.

— Тъй да бъде, Ежко драг, тук сме всички! Давай знак!

Ежко викна през вратата:

— Зайо, хей, пусни водата!

Щом потече и засъска, колелата тя заблъска; Камъните — хоп-троп — завъртяха се в галоп, а след тях, това и чакаха, кречеталата затракаха. Някой на хоро ли хвана Меца, Вълчо и Лисана?

Край кошете в уплаха тримата се завъртяха

— Олеле! Дано е сън!

Ето бухнаха в кошете, после рипнаха отново те и побягнаха навън. Клатеха се вляво-вдясно... Мостчето им беше тясно, та цамбурнаха в реката. И отнесе ги водата...

Зайо викна:

— Ежко мой, ти си бил голям герой!

И във тихата гора почна весела игра. Скоро гядо се завърна, Зайо, Ежко той презърна. Сирене и топла пита хапнаха си до насита.

ИНСТРУКЦИЯ ЗА УЧИТЕЛЯ:

1. Коментирайте приказката, героите в нея и постъпките им.
2. Изведете поуката.
3. Накарайте всяко дете да си избере един герой от приказката и да го нарисова.
4. Дайте възможност на децата да обосноваат избора си.
5. Направете пано с рисунките на децата.
6. Кометирайте разказаните истории до момента.
7. Изработете си табло на посланията - слагайте в него листчета с написани от децата мисли и изводи, поуки от приказки, късметчета и чувства.

Урок 3

Чувства и емоции

Цел: Разпознаване на емоциите и чувствата като неразделна част от нас самите като хора.

МАТЕРИАЛИ:

Поценски пликове, ножици, листи за всеки ученик.

ЦЕЛИ И ДЕЙНОСТИ:

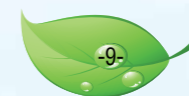
1. Да се подсили разбирането на учениците, че "всички чувства са нещо нормално".
2. По време на часа подчертайте, че чувствата понякога остават "заклучени в нашето тяло" и ни е трудно да им дадем израз навън.
3. Децата трябва да научат как да дават израз на своите чувства, така че да се почувстват освободени. Някои от начините да освободим нашите чувства са физическа дейност, спорт, слушане на музика или свирене на музикален инструмент, занимание с различни видове изкуство и споделяне с член от семейството или приятел.

ИНСТРУКЦИЯ ЗА УЧИТЕЛЯ

Нека учениците да нарисуват и оцветят картинките на тема "Чувстващи лица", и да ги сложат в своя плик.

Нека всеки ученик извади лицето си от плика и представи емоцията върху него.

Разменете пликете няколко пъти и накарайте всяко дете да каже първото, което му идва на ума, изваждайки получената рисунка от плика.

Урок 4

Как да открием чувствата и да ги покажем?

Цел: Откриване на емоциите и чувствата на децата

ПОСЛАНИЕ:

Когато учениците осъзнават, че крият чувствата в себе си, те могат да намерят начини да дадат израз на тези чувства навън.

МАТЕРИАЛИ:

Малки листчета, на които са предварително са написани гуми от преподавателя, изразяващи чувства / на всяко листче по едно чувство/.

ИНСТРУКЦИЯ ЗА УЧИТЕЛЯ:

Напишете толкова листчета, колкото са учениците. Не е необходимо всички листчета да са с различно чувство.

ДЕЙНОСТИ:

1. Учителят или някой ученик по желание раздава листчета на учениците. Нека всеки ученик се опита да покаже чрез жестове и мимики чувството, което е написано на неговото картонче. Не забравяйте да попитате децата дали искат да споделят случка, свързана с избраното чувство!

2. Наблегнете върху това, че всяко едно действие в нашия живот е провокирано от конкретно чувство или комплекс от чувства. Направете паралел, като попитате децата как са се чувствали, докато им се е налагало да обяснят положително и отрицателно чувство.

Урок 5

Страх

Цел: Разпознаване на страха като емоция и положителните му проявления в живота.

Юначното петле

Знах гребното си магаре, дядо Пешо се връщал от пазар. Клатушкар се и нещо си мананикар. Като стигнал гървения мост на крайселската река, той смахмузил магарето да мине по-бързо и го подканил:

– Де, Марко!

Засилило се дядовото Пешово магаре, но гогето притопурка през моста, подковата на левия му заден крак се закачила на един чеп и се откъртила. Залъщяла върху моста като сребърен полумесец. Тъкмо в туй време откъм летния царски дворец се загала една позлатена колесница, теглена от два черни коня с червени звезди на челата и опашки до земята.

Царската колесница минава! – рекъл старецът и отбил магарето си да стори път. Конете профучали край него. Искри изскачали изпод копитата им. Старецът извърнал глава и се загледал след конниците, които препускали подир колесницата.

Не щеш ли, позлатената колесница спряла изведнъж на самия мост. Нейната вратичка се отворила, отвътре се погала една глава с корона и нещо заповядала на най-близкия конник. Конникът скочил на земята, навел се, взел нещо и го погал на протегнатата ръка. Подир малко и колесницата, и конниците кривнали на завоя и изчезнали от очите на стареца.

– Какво ли намериха на моста? – проговорил озадачен дядо Пешо и подкарал магарето си, но то се залюляло и закуцукало. Дядо Пешо слязъл от самара, прегледал краката на магарето и като разбрал, че едната подкова я няма, поклатил глава, натъжил се и повел Марка към къщи. Като стигнал в тясното дворче на къщурката си, той извадил от пазвата си едно вързопче с гребни пари, преброил ги, видял, че няма да стигнат за нова магарешка подкова, и тежко въздъхнал:

– Къде ще се гяна с този окуцял Марко?

Дядо Пешо имал едно юначно петле с жълти бутушки и с оскубана опашка. То се изправило пред своя стопанин и рекло:

Защо въздишаш, дядо Пешо? Горе главата! Аз видях кой отнесе подковата на нашия Марко. Да не ми е името Петльо Пешев, ако не ти я донеса! И наперено то петле тръгнало към царския дворец. Вървяло, вървяло, стигнало до една река без брод и без мост. Спряло

се на брега и се замислило как да мине отвъд. Мислило, чудило се, най-сетне си рекло:

– Абе, аз защо ли се чудя?

И като се навело, петлето с оскубаната опашка проточило шията си, отворило гърло и захванало да пие. Цялата река пресушило и минало на гругия бряг.

Продължило по-нататък. Навлязло в една зашумена гора. Изведнъж напред му изскочил един лъв и се озъбил:

– Хей, ти, дето ходиш на гва крака, кой ти позволи да влизаш в моята гора? Връщай се или ще те изям!

– Ще ми изядеш опашката! – отвърнало петлото. – Я се махай от пътя ми!

Лъвът разтворил устата си.

– Абе, ти – кипнало петлото – няма ли да се махаш?

И като проточило шия, то клъвнало лъва и го глътнало.

Късно вечерта петлото с оскубаната опашка стигнало до царския дворец, прехвъркнало в градината, кацнало върху един клон тъкмо пред отворения прозорец, където спял царят. На стъклената масичка до царската глава лъццала подковата на дяговото Петково магаре.

– Кукуругууу! – изкукуругало петлото и запляскало с криле.

Царят се стреснал и облецил очи:

– Кой смее да нарушава царския ми сън? – грозно изревал той.

– Аз! – отвърнало петлото.

– Какво искаш?

– Подковата.

– Не я давам! Тя ми е късмет! – отвърнал царят, грабнал я от масичката и я мушнал в пазвата си.

– Тогава петлото повторно и още по-силно изкукуругало.

– Докога смяташ да кукуругаеш? – попитал царят.

– Цяла нощ ще пея и няма да те оставя да спиш, ако не ми дадеш подковата.

– Тъй ли? – закарнал се царят и плеснал три пъти с ръце.

Мигом в покоите му нахълтали деветима царедворци и пагнали на колене:

– Какво ще заповядаш, господарю?

– Първо: заповядвам да напалите голямата пещ, дето пече хлябовете на цялата ми войска!

Второ: заповядвам да хванете онова петло и да го хвърлите живо в пещта! Както им заповядал царят, тъй направили царедворците. Напалили голямата пещ и когато жаравата станала до колене, хвърлили дяговото Пешово петло вътре. Но петлото не се уплашило. Щом стъпило върху въглените, то зяпнало и рекло:

– Водолей, водолей, всичката вода излеи, въглените угаси и петленцето спаси!

Догето изрече тези гуми, цялата река рукнала навън и заляла пещта. Угасила въглените.

На сутринта петлото изскочило живо и зграво и цял ден се разхождало в градината под прозореца на разлютения цар. А вечерта, щом владетелят заспал, то повторно закукуругало.

– Пак ли? – скокнал царят. – Ще те науча аз тебе!

И заповядал на царедворците да го хвърлят в зверилницата, където било пълно с гладни вълци и пустали лисици. Щом се намерило в зверилницата, петлото, наместо да си глътне езика от страх, с цяло гърло викнало Лъвчо, лъвчо, мил и граз, покажи, че си юнак! Лъвът изскочил навън и на бърза ръка издушил всичките вълци и лисици. А петлото изхвъркнало от зверилницата живо и зграво. На третата нощ то пак закукуругало под отворения прозорец на двореца. И царят се предал, защото никои не може да излезе на глава с такова юначко петло. Извадил подковата от пазвата си, надянал я върху шията на петлото и креснал:

– На ти подковата, па се махай от главата ми!

Петлото си тръгнало към село да зарадва натъжения дяго Пешо, а лъвът се прибрал в гората.

ИНСТРУКЦИЯ:

Коментирайте приказката, въведете страха като чувство и се опитайте да обсъдите какво представлява той, откъде идва и т.н.

ИГРА:

Припомнете приказките от предните уроци. Нека всички деца седнат в кръг. Обяснете на децата, че сега те ще измислят и разкажат една приказка заедно. Започнете с изречението: „Имала едно време едно мече, което било много страхливо то искало да се промени“ И всяко дете след вас допълва и казва по едно изречение. Запишете вашата приказка, поставете я на видно място и дайте инструкции на децата да направят рисунки по нея.

Урок 6

Чувства и модел на поведение

Цел: Осъществяване на логически връзки между чувствата и модела на поведение.

Лошата дума

Вакачило се едно мече в гъсти храсти-трънки. Минал един гървар. Извадил мечето от трънака. Видяла го мечката. Рекла му:

– Жив да си, човече! Голямо добро ми направи. Искаш ли да станем гругари?

– Че знам ли?

– Защо бе, човече?

– Ех, как да ти кажа, Мецо... „На мечка вяра да нямаш“ казва народа Ама всички мечки не са такива, я!

Мечката отговорила:

– То и човекът не е за вярване. Ала ти не си от тия хора.

Сприятелили се мечката и гърварят. Почнали често да се срещат. Една вечер гърварят замръкнал в гората. Нямало да спи. Влязъл в мечата гупка. Мечката го нагостила. На сутринта

гърварят си тръгнал. Мечката го целунала и рекла:

– Процавай, побратиме, че не можах да те нагостя, както трябва!

– Не се ядосвай, Мецано – отговорил гърварят. – Много добре прекарах. Едно само не ти

харесвам. Миришеш на лошо.

Домъгнало на мечката. Рекла му:

– Вземи брагвата и ме удари по главата.

Дърварят вдигнал брагвата и я ударил полека.

По-силно, по-силно! - рекла мечката.

Дърварят я ударил по-силно. Потекла кръв. Ала мечката нищо не рекла.

Дърварят си отишъл.

Минали години. Веднъж дърварят пак попаднал в мечката гупка. Мечката го посрещнала и пак го нагостила. На тръгване дърварят рекъл:

- Какво стана, Мецо, с раната?

– Коя рана? - попитала мечката.

– Дето те ударих по главата.

Е-е, тя ме боля, преболя, зарасна и съвсем я забравих. Но гумата, дето тогава ми рече, никога няма да я забравя.

ИНСТРУКЦИЯ ЗА УЧИТЕЛЯ:

Коментирайте приказката, въведете възможностите за груг могел на поведение. Изработете комикс по темата, като използвате сюжета на приказката. Пренесете я в реалния живот и комуникация между децата.

Урок 7

Какво мога да избира

Цел: Въвеждане на избора и възможностите за положителен избор като поведенчески могел.

МАТЕРИАЛИ:

Големи листа, моливи или маркери.

ИНСТРУКЦИЯ ЗА УЧИТЕЛЯ:

1. Коментирайте с учениците разликата между добро и лошо поведение, не забравяйте да обсъдите взаимовръзката между емоции, чувства и поведение. Направете равносметка на поуките от преминалите уроци и се опитайте да изведете позитивни, негативни и неутрални качества на героите. Потърсете филмчета, илюстриращи добро или лошо поведение с реални деца или такива снимки на посинени, плачещи или прегръщащи, усмихващи се деца. Опитайте се да изтъкнете разликите и поставете задача на децата да разкажат за филмче, което са гледали или приказка, която са си припомнили по повод дискусията.

ДЕЙНОСТИ:

Разделете класа на 6 групи и наменете всяка група както следва:

група на самотните;

група на страхуващите се;

група на ядосаните;

група на отегчените;

група на щастливите;

група на страдащите.

Дайте по един голям лист хартия на всяка група и напишете съответното чувство върху него. Нека всеки ученик да нарисова върху листа какво той или тя би направил, ако се почувства по този начин.

Например: Всички ученици в групата на отегчените могат да нарисуват нещо, което те биха направили, когато се почувстват отегчени.

2. Когато учениците приключат да рисуват, нека всяка група даде своя лист на останалите групи, показвайки им какво учениците биха могли да направят, когато се чувстват по съответния начин.

Урок 8

Поведение, ценности и избори

Цел: Въвеждане на ценностите като могел на поведение

Дар от сърце

В

ръзнали трима братя за чужбина – пари да печелят. Стигнали на един кръстопът. Най-големият казал:

– Тука ще се разделим. Аз ще поема нагоре по десния път, ти – обърнал се към средния брат – тръгни по левия, а пък ти – обърнал се към най-малкия – ще гържиш средния път.

Погур три години, на Димитров ген, ще се намерим пак тука на този кръстопът и ще видим тогава кой какво е спечелил. Би ли?

– Би ли, бате – рекли двамата по-малки братя, целунали му ръка и се простили. Най-големият брат слязъл в един град, станал хлебар и спечелил за три години пълна кесия с жълтици.

Средният брат отворил кръчма до един мост. Запретнал ръкави и почнал да продава вино. Продавал вино и вода, продавал, докато си напълнил гжобовете. А най-малкият се пазарил у един добър човек – стар овчар. Като минали трите години, момчето отишло при овчаря за сметката.

Овчарят му начел припечелените пари, натрупал ги на купчина, извадил от пояса си три ореха и рекъл:

– Аз съм човек стар и болен. Запрых вече и не мога да тичам погир овцете. Добре, че се намери ти, иначе стагото ми щеше да пропадне. Много съм ти благодарен за овчарлъка. Пагат ти се толкова и толкова пари или тези три ореха, дето съм ги сложил напредте ти. Парите давам без сърце, защото те са като огъня: човек лесно може да изгори ръцете си с тях. А орехите давам от сърце. Ако щеш, вземи парите, ако щеш – орехите. Момчето помислило, помислило и посегнало към орехите.

– Ще взема орехите, защото ги даваш от сърце.

Взело орехите, целунало ръка на стария овчар и си тръгнало. Тъкмо на Димитровген тримата братя се срещнали на кръстопътя. Големият ги попитал:

– Какви са печалбите?

– Добри са – отговорил средният брат.

– Дайте да ги видим! Ето, най-напред вижте аз какво спечелих! – Той развързал кесията си. Средният брат също извадил от пазвата си една торбичка с пари.

– Не си лапал мухите в кръчмата – казал му големият.

Последен бръкнал в гжоба си най-малкият и извадил трите ореха.

– Туї ли ти е печалбата за три години? – попитал го най-големият брат.
– Туї е – три ореха, но те са гадени от сърце – отвърнал малкият. – Даге ми ги егун стар човек – овчар, загето му пасох стагото. Като баца се грижеше за мене.

Другите гвама избухнали:

– Все бяхме вижгали прости хора, но по-глупав мъж от тебе не ще се намери по целия свят. За три ореха – три години ратай, ге се е чуло и видяло такова чудо! Върни се да поускаш пари от овчаря, инак да не си посмял да влезеш в бащината ни къща! – развикал се най-старият брат.

Момчето се нажалило и тръгнало назад. Тежко му било на гушата.

– Аз мислех – гумало си то, – че гар от сърце е най-хубавото нещо на земята, а то какво излезе! Стигнало егна чешма. Навело се да пие вода, но преглътнало само гве глътки, защото било гладно.

Бръкнало в торбата си – нямало трошица хляб.

„Я да счупя орехите, че да залъжа глага си!“ – помислило си момчето. Счупило първия орех. Тогава станало чудо. Изведнъж счупеният орех пораснал, станал голям колкото бъчва столетница и от черупката почнали да излизат овце, овни със звънци, млади агнета – цяло стаго излязло от ореха.

От радост момчето не знаело какво да стори. Подбрало стагото и го подкарало към бащината си къща.

Вървяло, цо вървяло, приближило родното си село. „Я да счупя и втория орех, да видя какво има в него“ – рекло си то и счупило втория орех.

Щом пукнало черупката, от ореха излезли гва млади вола с големи рога. Подир воловете – кола, а на колата железно рало.

– Бре! – ударило се момчето по челото, хванало синджирите на воловете и ги повело след стагото.

Преди да влезе в селото, решило да счупи и третия орех. Счупило го. Тогава от черупката излязло едно момиче – толкова хубаво, че не може да се опише с перо.

– Води ме – прогумало момичето – в бащината си къща; аз съм неродена мома и съм отредена да ти бъда невеста.

Качило момчето девойката на колата, повело воловете, звъннали звънците на стагото. Прибрало се в дома на баца си. Като видели братята стагото, новата кола и девойката – езиците си глътнали. Тогава им станало ясно какво значи гар от сърце!

ИНСТРУКЦИЯ ЗА УЧИТЕЛЯ:

1. Коментирайте поуката от приказката.
2. Коментирайте темата за ценностите: за алчността и богатството в различните му измерения, стойността на парите, добродетелите, знанието и груги.
3. Поставете задача на децата да нарисуват или да разкажат, на малки групи, какви са мислите на тримата братя, преди да тръгнат по своя път. Какво му се иска на всеки от тях да му се случи по пътя, който е избрал?

Нека всяко дете си помисли, само за себе си, ако беше на мястото на всеки егун от тези братя какво би си мислил, заставайки пред кръстопътя, какво би си пожелал. Да нарисува на малък лист и да го сподели с останалите от групата му, като заедно се опитат да намерят общите неща помежду си и споделят само тях с голямата група.

4. Опитайте се да свържете мирогледа на героите с изборите и с нещата, които им се случват.

Урок 9

Емоции и избор

Цел: Поставяне на взаимовръзки между емоция, поведение и избор.

ДЕЙНОСТИ:

1. Накарайте децата да ви разкажат за ситуация от тяхното ежеднебие, в която има конфликт или просто илюстрирайте следния казус:

В училище се случва бой. Двама ученици от горен курс се бият, защото егуният е скъсал якето на другия нарочно. Около тях се събират техни съученици да гледат. Покрай тях минава учителка, която вижда боя и разтървава учениците.

Коментирайте поведението на всички участници в казуса, изберете различен модел на поведение за всеки от участниците и вижте как ще се промени ситуацията. Опитайте се да дадете отговор на въпроса: Какво е накарало егуният ученик да скъса якето на другия?

2. Попитайте учениците как се чувстват, когато се скарат с някой от своите приятели или с член от семейството. Учителят може да назовава емоции: тъжен, ягосан, обиден объркан, наранен... Нека децата, които ги разпознават, като свои и познати, да се опитат да ги обяснят.

Пример: Когато се чувствам тъжен от поредния спор с мама, ми се събира топка в гърлото и не мога повече гума да кажа.

ИНСТРУКЦИЯ ЗА УЧИТЕЛЯ:

Изберете някоя от емоциите, които учениците назоват. Например, ако те кажат “наранен”, попитайте ги какво биха направили, когато се почувстват наранени. Те могат да кажат “да заплача”, “да поговоря с някого”, “да отида в стаята си”, “да изкрещя”, или “да ударя някого”. Това се нарича справяне със ситуацията. Подчертайте, че да изпитваш такива емоции е нормално, но не е правилно да нараняват себе си или някой друг за това.

Урок 10

Морал и ценности

Цел: Включване на морала и ценностите като определящи поведението и изборите.

ДЕЙНОСТИ:

1. Прочетете следните ситуации на учениците. Нека те изброят различни възможни решения и обсъдят последиците от всяко решение:

Ти си в магазина с майка си и виждаш твои приятели от училище. Егун от тях взима шо-

коладче от рафта и го изяжда. Как ще постъпиш?

Ти донесаш много важна за теб книга в училище, за да я покажеш на своя учител. След като си я показал, я оставяш под чина си. В края на часовете книгата вече не е там. Как ще постъпиш?

Ти се прибираш от училище, но си много уморен и сядаш на тротоара, за да си починеш. Една кола спира и шофьорът те пита дали искаш да те закара у вас, защото изглеждаш уморен. Ти не познаваш човека в колата. Как ще постъпиш?

По време на междучасие, група ученици са на площадката и ти искаш да се присъединиш към тях. Докато ги гледаш как се смеят и се забавляват, ти се иска да те поканят да отидеш при тях. Как ще постъпиш?

ИНСТРУКЦИЯ ЗА УЧИТЕЛЯ:

Нека децата нарисуват комикс по зададените ситуации, като наблегнат на това какво си мислят героите в конкретната ситуация. Синтезирайте ценностите от мислите, които децата ще споделят.

Нека учениците да изберат някои от дискутираните победенчески модели за справяне със ситуацията и да нарисуват някои, които се гържи по този начин. Предложете на учениците да занесат рисунките у дома си и ги дискутират със своите семейства.

Урок 11

Защита, защитно поведение, страх, агресия

Цел: Да се формират умения за съпричастност чрез откриване и разпознаване на чувствата, формиращи негативни модели на поведение.

Златното и сребърното братче

Високо-високо, в облаците чак, се намирал домът на най-могъщия от всички главатару Ниаме.

Един ден той решил да се ожени. Извикал четирите най-красиви девойки от племето си и попитал всяка една от тях:

- Какво ще направя, ако се оженя за теб?

Първата, която се наричала Акоко, отговорила веднага:

- Аз сама ще мета твоя дом и ще го гържа винаги чист и нареден.

Втората казала:

- Аз ще ти готвя най-хубавите ястия и няма да се оплаквам, ако винаги каниш по стотина гости на трапезата си.

Третата казала:

- Аз ще изпреда планини от памук за теб и всеки ден ще ти нося прясна вода от реката.

Накрая четвъртата се засмяла и казала:

- А аз, Ниаме, ще ти родя един златен и един сребърен син.

Разбъра се, Ниаме избрал последната, която била и най-красивата, и вдигнал богата, и блестяща сватба.

А сега трябва да ви кажа, че изборът, направен от Ниаме, разсърдил много Акоко която, прикривайки завистта си, успяла така добре да измами другите, че останала в къщата на младоженците като говореница и близка приятелка на невестата.

Един ден Ниаме трябвало да отиде галеч, за да споходи едно свое стопанство на края на гората. Точно когато го нямало, в дома му се родили две близначета.

Коварната Акоко взела скришно двете деца и ги сложила в една кошница, изтичала навън, намерила две едри жаби и се върнала, за да ги остави в люлката на новородените.

После излязла от къщи с кошницата и навлязла навътре в гората, докато намерила едно сухо хралупесто гърво. Оставила там кошницата и се отправила бързешком към стопанството, където се намирал Ниаме.

- Тичай, Ниаме - рекла запъхтяна тя - ела в къщи да видиш синовете си.

Можете ли да си представите какво изпитал Ниаме, когато вместо златно и сребърно момче намерил две едри жаби. Той заповядал да убият тези грозни животинчета, а нещастната си жена изгонил от своя дом, като я оставил да живее в най-затъмненото място на владенията си, при белите облаци чак.

Но се случило така, че един ловец минал точно в това време край хралупестото гърво в сърцето на голямата гора. Неговият поглед бил привлечен от някаква светлина, която идвала от вътрешността на гърнера.

- Я гледай! Я гледай! Какво ли ще е това? - възкликнал той, вземайки в ръце кошницата.

А отвътре две гласчета отговорили:

- Ние сме синовете на Ниаме.

Ловецът отворил кошницата и видял две прекрасни деца. Той много се учудил и отначало не знаел какво да направи, после решил да ги занесе в колибата си и да не казва никому къде ги е намерил.

Ловецът бил много беден и винаги, когато му потрябвали пари, взимал по малко от златния или сребърен прах, който се ронел непрекъснато от децата, и отивал в близкия град, за да купи храна и грехи. Скоро той станал много богат човек и на мястото на схлупената си колиба построил грамадна къща. Около нея, една по една, изникнали и други къщи и къщички, толкова много, че образували цял град. Недалеч оттам живеел паякът Анансе. Един ден той решил да отиде в гората, да си събере малко бели мравки. Отдавна не бил ходил по тези места и се учудил много, като на мястото на дивата гора намерил хубав голям град.

Любопитният паяк влязъл в селището и след като поразпитал този и онзи, узнал кога е построен градът, и кой е неговият господар. После минал през голямата къща и видял ловеца, който си играел с две много хубави деца - едното златно, а другото сребърно. „Къде ли съм слушал да се говори за две такива деца?“ - запитал се хитрият паяк и веднага си спомнил, че само преди няколко години бил чувал да се говори за таква нещо в къщата на Ниаме.

„Сетих се! Това са синовете на Ниаме. Младата му жена е била невинна и несправедливо ѝ е било отредено изгнанието.“

Веднага паякът побързал да отиде при Ниаме, за да му съобщи какво е открил.

Ловецът видял Анансе и понеже познавал неговата хитрост, разбрал, че този всезнайко ще издаде тайната му. Той извикал децата и им казал: - Децата мои, време е да разберете кой е вашият истински баща.

И така на другата сутрин те облекли най-хубавите си грехи, взели си много храна и тръгнали на път. Не след дълго пристигнали пред къщата на Ниаме, ловецът го извикал навън и му казал:

- Ниаме, ела да видиш какви чудни игри знае моето момче! Той излязъл и взел да гледа сребърното момче, което правело чудни движения. А в същото време златното момченце пеело и с песента си разправяло за техните преживяния от момента, в който майка им била обещала да

роги златно и сребърно дете, за тяхното появяване на бял свят и за коварството на Аकोко. То възпявало добрината на ловеца, който ги бил отгледал и обичал като рогни деца, вместо да ги убие, за да обсеби всичкото им злато и сребро.

Ниаме слушал замислен и като чул всичко, презърнал синовете си и заповядал да доведат жена му от галечната гора. Когато жената пристигнала, била потънала цялата в кал, с дълги и сплъстени коси. Ниаме веднага наредил да я измият, да я срещат и да и облекат най-хубавите грехи. Тогава всички се възхитили от невиджаната красота на младата жена, която не се била похабила от дългото изгнание и самотата.

После той изпратил да намерят лошата Акоко, отвел я до края на владенията си и я хвърлил наголу. Но преди това я превърнал в кокошка, като и заповядал всеки път когато ожадне, да вдига нагоре глава и да му иска позволение за всяка глътка вода.

Накрая похвалил ловеца, направил му много подаръци и го изпратил в къщи с почести.

А що се отнася до синовете на Ниаме, те веднъж в годината ходят да се къпят в голямата река, която се спуска като водопад към низината. Тогава малко от техния златен и сребърен пращец достига до хората, които сърчно и умело го отсяват от златоносните пясъци.

ИНСТРУКЦИЯ ЗА УЧИТЕЛЯ:

Разгледайте поведението на негативните герои, с които сте се срещнали до момента и се опитайте да идентифицирате чувствата и мислите, които стоят зад това.

Ние използваме емоциите и поведението си като защита, за да не позволим на други хора да разберат какво чувстваме. Задайте на децата въпроса: Какво ни карат да извършваме нашите чувства?

Урок 12

Умението да споделяме и общуваме с другите

Цел: Развиване на емоционалната интелигентност на децата.

МАТЕРИАЛИ:

Картонени чинии, копчета, конци, перфоратор, цветна хартия, ножици, моливи и лепило.

ИНСТРУКЦИЯ ЗА УЧИТЕЛЯ:

1. Нека учениците направят маски от картонените чинии и другите материали. Пробийте гупки от двете страни на маските и завържете конците.

2. Кажете на учениците, че хората понякога крият своите чувства. Те носят маски, за да не позволят на другите хора да разберат как се чувстват. Маските, които носят, могат да се усмихват, когато в действителност човек страда. Попитайте също колко от учениците са си лягали, мислейки си за това, което се е случило през деня: радостни мисли, тъжни мисли, страшни мисли, и др.

История за пример. Иванчо бил много разтревожен и тъжен, защото получил трета двойка в училище, но за да не разбере майка му, се усмихнал казал, че всичко в училище е минало много добре и отишъл да играе както обикновено, за да не го заподозрат, че лъже. На следващия ден не можал да стане за училище, защото цяла нощ мислил какво да направи, за да си поправи оценките, без родителите му да разберат.

3. Обяснете, че когато чувствата не се споделят, те могат да ни попречат да бъдем близ-

ки с нашите семейства и приятели. Ние намираме начин да скрием това, което наистина се случва вътре в нас.

4. Понякога хората крият чувствата си, като се усмихват, като ударят някого, когато се чувстват наранени, като се правят на клоуни, като обвиняват другите, като бъдат много тихи или пък като се опитат да избягат.

5. Опитайте се да граматизирате предната приказка с изработените маски, за да онагледите ситуацията.

ДИСКУСИЯ:

Подчертайте, че учениците имат избор да запазят чувствата вътре в себе си или да свалят маските си и изкарат чувствата вън от себе си. Попитайте учениците за други примери на изразяване на емоции. Например: когато сме тъжни можем: 1) да излезем на разходка; 2) да поговорим с приятел; 3) да послушаме музика и др.

Запазете маските за следващия час.

1. Всички хора понякога използват "маски" или други защитни реакции.

2. Човек носи отговорността да сваля своята маска и да покаже на другите как се чувства и какво мисли.

3. Хората прикриват чувствата си защото:

а). се страхуват, че няма да бъдат приети;

б). се срамуват;

в). не знаят по какъв начин биха могли да освободят и дадат израз на чувствата си.

Урок 13

Откритото поведение, като начин на общуване

Цел: Формиране на цялостен образ на личността.

ИНСТРУКЦИЯ ЗА УЧИТЕЛЯ:

1. Преговорете от предните приказки и казуси героите, като попълните техните образи с чувствата и мислите, които децата са им сложили и разпознали. Огледайте какво се е получило и това по какъв начин променя приказките.

2. Използвайте изработените маски от предния урок.

3. Предложете на децата да си подават малка топка в стаята или на двора,

4. Играйте на асоциации, като се опитвате да отгатвате какво показва другия.

Покажете на децата разликата да играят, криейки поведението си зад маски и когато могат да свалят маските. Задайте въпроси от рода на : В кой момент са се чувствали по удобно? Ако някой се е чувствал по-удобно с маската, попитайте го какво е искал да скрие зад нея.

Урок 14

Забраненият плод

Цел: Формиране на навици за спазване на правила

МАТЕРИАЛИ:

Вестници, списания, ножички и лепила

ИНСТРУКЦИЯ ЗА УЧИТЕЛЯ:

Игра на семейство.

1. Разделете учениците на групи и им раздайте роли, като във всяко семейство сложите едно болно дете, което много харесва сиропчето за кашлица и тайничко си пийва, от което често му се приспива, един третокласник, който са го хванали да пуши и един второкласник, който постоянно яде сладко. Раздайте също ролите и на родителите, нека в едното семейство родителите са единодушни, в другото не са на едно мнение, в третото да са безучастни. Оставете няколко деца за публика. Доукрасете казусите така, че нередното поведение да се вижда ясно.

2. Попитайте децата от публиката да коментират дали са видяли нещо нередно във всяко едно от семействата.

3. Раздайте вестници и списания и поставете задача на децата да залепят на голям бял лист вредните и полезни за тях вещества /работа в малки групи/.

4. Представяне на груповата работа.

5. Коментирайте изработените апликации.

6. Върнете се към предните казуси и поставете задача на децата, които са били в публиката да развият историите след 5 години.

6. Съберете се отново в кръг и коментирайте отново получените се резултати.

Обърнете се към правилата, изписани от децата в началото на учебната година /урок 1/ и коментирайте от какво ни предпазват те.

Урок 15

Опасните вещества навсякъде около нас

Цел: Създаване на навици за самосъхранение и правене на избор.

МАТЕРИАЛИ:

Моливи и хартия.

ИНСТРУКЦИЯ ЗА УЧИТЕЛЯ:

1. Предложете на учениците да назоват всички вредни вещества около тях.

2. Запишете всички предложения на гъската.

3. Подчертайте, че много от химическите вещества са опасни и че лекарствата също могат да бъдат отровни.

4. Нарисувайте „намръщено лице“ и го залепете върху всички отровни или опасни вещества в класната стая.

5. Нека учениците нарисуват още картинки с „намръсени лица“. Нека ги занесат вкъщи и ги залепят върху отровните вещества в техните домове.

6. Обсъдете какво трябва да се направи, ако някой се натрови. Говорете за това, че трябва да се обадим на спешна помощ или на полицията. Подчертайте, че е изключително важно да се помогне незабавно. Акцентирайте върху единния телефон за спешни повиквания – 112.

Урок 16

Безопасността

Цел: Осъзнаване на ролята на правилата в живота на децата.

МАТЕРИАЛИ:

Големи флипчарт листи и маркери.

ИНСТРУКЦИЯ ЗА УЧИТЕЛЯ:

1. Разделете децата на малки групи и на всяка група раздайте по един лист.

2. Преговорете правилата в групата, направете паралел с тези в училище и тези в дома, тях също ги запишете, но на отделни листи.

3. Нека всяко дете си избере по едно правило, и нарисува нарушаването на това правилото.

4. Разделете листа на толкова части, колкото са децата в групата и залепете на големия лист рисунките на всички участници в малката група.

5. Нека всяка група си измисли история, свързваща всички квадратчета на листа и да я представи пред класа.

Урок 17

На кого мога да се доверя

Цел: Позитивизиране на ролята на значимия възрастен

МАТЕРИАЛИ:

Цветна хартия, лепила, флумастери, прежда, картон, тиксо

ИНСТРУКЦИЯ ЗА УЧИТЕЛЯ:

Поставете задача на учениците да изработят куклички на своето семейство, братя, сестри, учители, директор, медицинска сестра и педагогически съветник, по избор. /хартиени, плоски куклички./

2. Залепете на гъската куклите, като ги назовете - майка, татко, брат, сестра, учител, директор, медицинска сестра, педагогически съветник и други.

3. Помолете децата с номерца да отбележат на кой биха се доверили, като поставят първо, второ и трето място, и защо.

4. След като класацията е готова, обсъдете ролите на тези хора в живота на всяко едно дете.

ПО ЖЕЛАНИЕ:

Нека някой от училищния персонал годе в класната стая, например медицинската сестра, директорът, педагогическия съветник и поговорят за това при какъв проблем учениците биха могли да се обърнат към тях.

Урок 18

Различни семейства

Цел: Формиране на толерантно отношение към различността.

Вироглавото слонче

Вивеело в Африка едно малко слонче. И било то едно инатливо такова, много опako — никои не можел да се справи с вироглавието му. Веднъж цялото му семейство решило да се поразходи, да отиде до реката, да се разхлади. Само че малкото слонче се заинатило.

- Да тръгваме, - казал татко Слон.
- Не искам, - отвърнало слончето.
- Да тръгваме, - казала мама Слонца.
- Не искам, - отвърнало слончето.
- Да тръгваме, - казали по-възрастните братя и сестри слонове.
- Не искам, - отвърнало слончето.

- Ами тогава ще се разхождаме без тебе, - казали всички от семейството и тръгнали. Слончето останало само. И изведнъж много му се приискало да е на разходка с роднините си. Почувствало се изоставено. Разсърдило се, че по-възрастните са тръгнали без него. "Така значи", казало си слончето, "след като не ме взимат с тях — няма да бъда вече слон". Замислило се какво му се ще да бъде. Искало му се да е все така силно, но и малко страшно ако може. И решило да стане лъв. Хвърлило се на земята, потъркаляло се, размахало крака във въздуха — същинско лъвче. Но му доскучало само да си играе, потърсило си другарче. Гледа — край него притичва плашлива газела. Погледнала слончето, уплашила се и избягала с гълги скокове.

- Ето какво ще бъде, - извикало слончето и заподскачало като газелата. Ушите му се полюшвали комично като бананови листа на вятър, а дебелчките му крачета се оплитали. Скоро от скачането го заболели всички мускули и мускулчета. "Да си газела хич не било приятно", - помислило си слончето. И изведнъж видяло зеленоока змия, която си висяла от една лиана надолу с главата.

- Добър ден, - казало слончето. - Как сте?
- Бувам, - отвърнала змията. - Защо питаеш?
- Играе ми се с някого, - признало си слончето. - Ей сега ще се покатеря по лианата при теб и ще се полюлеем заедно.

- Аааа, не! - писнала змията.
- Как така не? - обидило се слончето. - Не искаш да си играеш с мен?
- Разбира се, че не искам. Първо на първо, ти си твърде тежък и ще ми скъсаш лианата. И второ... Сбогом!

И не успяло слончето даже с око да мигне — змията се стрелнала и се скрила в листата на гървото. "Ами като се замисля, хич не ми е изтърявала тази змия!", троснало се наум слончето. "Ще си намеря по-добро приятелче." И тръгнало то по пътеката през гората.

Стигнало до една полянка, където група маймунки играели на гоненица. "Ето една игра точно като за мен", казало си слончето. "Може би ми е писано да съм маймуна?"

- Може ли да си поиграя с вас? - попитало то.
- Може, може! - развикали се маймунките така силно, че направо проглушили слончето. И преди то да успее да се опомни маймунките се покатерили по него. Ех, как се заиграли... Маймунките го гърпали за опашката, опъвали му хобота, мачкали му ушите. Скачали по гърба му и го щипели по коремчето. А слончето колкото и да се опитвало — не успявало да хване нито една майmunка. Твърде бързи били пакостниците. Скоро слончето се уморило. Ама направо капнало.

- Не ми харесва да съм майmunка, - казало то и избягало от полянката. А доскорошните му другарчета по игра гълго се смели на неговата тромавост и неповратливост. Вървяло си слончето из гората и изведнъж видяло един папагал, който прелитал от клон на клон. Папагалът бил много пъстър един такъв, на слончето чак му се премрежил погледа от разноцветието.

- Е, вече наистина знам какво искам да бъде, - зарадва-

ло се слончето. - Ще бъде птичка и ще летя.

- Ами давай, аз ще те погледам, - отвърнал папагалът. Слончето скочило, размахало уши, но някак не успяло да се отлепи много-много. Опитало отново, но този път направо се подхлъзнало и се плъснало по хобот на земята. Старият папагал го гледал с насмешка. С едно око даже.

- Ами... тука няма къде да се засиля, - казало смутено слончето.
- Ще ти покажа къде може да се засилиш, - утешил го папагалът и повел слончето към брега на реката.

- Виж мен, - казал старият присмехулик, отишъл на самия край на брега, подкочил и полетял над водата. Слончето го последвало и се опитало да полети, но... цопнало във водата. Измъкнало се на сушата, мокро едно такова, изцапано с тиня и водорасли. А срещу него — цялото му семейство! Тамко Слон, мама Слоница и всичките братчета и сестричета. Гледат го и мълчат. Засрамило се слончето.

- Нека да го игра с вас, моля ви, - казало то. - Обещавам винаги да бъда истинско слонче. И цялото семейство се отправило на разходка.

ИНСТРУКЦИЯ ЗА УЧИТЕЛЯ:

Изведете поуката от приказката.

Урок 19

Аз и моята личност

ИНСТРУКЦИЯ ЗА УЧИТЕЛЯ:

1. Направете разговор на всички уроци до момента.
2. Опитайте се да припомните всички теми, като ги изпишете на дъската, както и да извлечете поуки и изводи направени до момента.
3. Изведете заедно с децата качествата, необходими да създават добри приятелства.
3. С помощта на топка съберете децата в кръг и ги поканете всеки да каже по нещо положително на другарче от своя клас, подавайки топката.
4. Затворете занятието с групова прегръдка, или игра с оплитане на ръцете.

II клас

Що е агресия?

1) Терминът агресия произлиза от гумата Adgradi (където Ad е „на“, а Gradus – „крачка“), което в буквален смисъл означава „движа се към“, „настъпвам“, т.е. първоначалният смисъл на това „да бъдеш агресивен“ приблизително означава „да се движиш към целта без забавяне, без страх и съмнения“. Днес пог „агресия“ се разбира всяка форма на поведение, насочена към оскъряване или причиняване на вреда на друго живо същество.

2) Някои известни автори тълкуват агресията така:
“актове на враждебност, атаки, разрушения, т. е. действия, които вредят на друго лице или обект; човешката агресивност е поведенческа реакция, която се характеризира с проявяване на сила в опит да се нанесе вреда на личността или на обществото” / Delgado, H./;

3) -“създаване впечатление за превъзходство у другите” /Gerda Sayan/;

4) “физическо действие или заплаха за такова действие от страна на едни хора, които намаляват свободата или генетическата способност на други хора” / Wilson /;

5) “злобно, неприятно, причиняващо болка на околните поведение”.

Урок 1

Дневен режим

ИНСТРУКЦИЯ ЗА УЧИТЕЛЯ:

Презговорете или договорете нови правила в групата! Напишете ги на лист и ги оставете на видно място в стаята.

2. Прочетете приказката на учениците:

Един хубав ден посред нощ

Ова се случило преди много, много години, когато морето било малко и рибите нямали достатъчно място да плуват на воля, та постоянно се блъскали една в друга. - Хубаво щеше да бъде, ако морето беше по-голямо! - казвали всички. - А сега е много претъпкано!

Я се поотгръпни! - викала рибата-треска на един рак.

Престани да се блъскаш! - сърдели се сардините на огромния кит, който плувал покрай тях. Внимавайте къде стъпвате! - викали стридите на няколко омари, които се придвижвали покрай тях.

Най-мъдрата риба в морето била една стара баба херинга и тя непрекъснато мислела.

„Ако морето беше по-голямо, нямаше да бъде така натъпкано и щеше да има място за всички риби. Чудя се какво ли може да се направи? Как да стане морето по-голямо?“ Дълго мислила баба Херинга. Най-сетне измислила един план, изплувала на повърхността, погала си главата от водата и извикала на слънцето:

Моля ти се, слънце, иди и огрей другата страна на света!

- Още е много рано да огрея другата страна на света! - отвърнало слънцето. - Там е още нощ. Чакай, може пък да стане весело! Добре, бабо Херинго, ще отида! Чуго ми е, какво ли ще каже месечко?

А от другата страна на света било тъмно посред нощ.

Месецът и звездите греели. Бухали летели. Децата спели в креватчетата си, врабчетата - в гнездата и кучетата - в колибките си. Ето че гошло слънцето, изгряло и засветило. Всички се събудили, прозели се и рекли:

Време е за ставане!

Татковците станали и се обръснали. Майките станали и приготвили закуската. Децата станали, измили се, и помогнали да се облече бебето. Врабчетата се събудили, зацвърчали, зачистили перцата си и изхвъркнали от гнездата.

Кучетата излезли от колибките си, протегнали крака и после отишли и залаяли под стълбицето, или се заиграли в градината. Почти всички били много довольни. Само бухалите не били

доволни. Те знаели, че това не е истинският ден.

Още не е нашето време за спане! - казали те. - Никак не е прилично от страна на слънцето да става толкова рано. И ако бухалите били ягосани, петлите направо били разгневени.

- Въобще не е за ставане, докато не сме изкукуригали! - казали те. - Слънце, веднага се махай!

- Няма! - рекло слънцето. - Харесва ми да светя тука!

Месецът още светел на небето и той също се ягосал.

Докато свети месецът, децата трябва да спят - обадил се той. - Ти си много лошо, слънце!

- Глупости! - отвърнало слънцето. - Аз мога да светя по-ярко от тебе. Ти си един завистлив, стар месец.

Докато разговаряли, прелетяло едно облаче и си помислило:

„Не е зле да поваля сега“ - и започнало да си пее гъжг. Като из ведро!

Децата, които били излезли да играят, се намокрили до кости и се разплакали, малките птички, които били станали и търсели трохички се разплакали, кучетата, които играели в градините се разплакали, бухалите - и те се разплакали. А в същото време и от другата страна на света всички плачели, защото било още тъмно и трябва да лежат в леглата. Така че ВСИЧКИ деца в света плачели и ВСИЧКИ майки и бащи, и бухали, и кучета, и котки, и врабчета, и таралежи, и прасета, и крави, и пеперуди, и жирафи, и слонове — всички плачели! Ай, колко сълзи се леели! Пеперудите плачели със ситни, гребни сълзи, децата със средно големи сълзи, а пък слоновете плачели с огромни сълзи. Сълзите потекли в езерата и потоците, потоците се вливали в реките, а реките от сълзи се втичали в морето. И морето ставало все по-голямо, и по-голямо, докато най-сетне станало толкова голямо, че в него имало място за всички риби, да плуват без да се блъскам една в друга.

- Благодарим ти, бабо Херинго! - казали те. - Сега има много място. - И те заплували насам-натам, пляскали с опашките и си играели.

Ала морето продължавало да става все по-голямо и по-голямо и баба Херинга си помислила: „Ако стане още по-голямо, ще вземе да прелее. Сега трябва да измисля как всички да престанат с тоя плач ...“

Тогава тя изплувала на повърхността на морето и повикала петела, кацнал на оградата на един двор.

Моля ти се, Петльо, изкукуригай колкото сила имаш!

Дадено, бабо Херинго! - казал петелът. - Кукуригуууу!

Слънцето, което се било уморило да грее все на едно място, чуло кукуригането на петела и си рекло:

- Време е вече някъде да съмне! А, сетих се! Ще се върна в другата страна на света и ще я огрея, както си е редно. И то се върнало, а денят и нощта почнали да се редуват, така че всички престанали да плачат, а морето престанало да става по-голямо и всички риби били много, много щастливи. И това е краят на тази приказка!

3. Обсъдете поуката от приказката и дневният режим на децата.

Урок 2

Чувства и емоции

Цел: Разпознаване на собствените чувства и емоции.

МАТЕРИАЛИ:

Голям лист хартия и маркери.

ИНСТРУКЦИИ ЗА УЧИТЕЛЯ:

1. Помолете учениците да предложат гуми, които обозначават чувства и ги напишете на голям лист хартия / гъска, който след това поставете на видно място в класната стая.
2. Изиграйте играта "Антон казва..." /вижте инструкциите в работния лист/.

Игра „Антон казва...”

Изберете едно дете от класа, което да играе ролята на Антон/Антоанета. Той/тя казва "Антон е Весел /например/, при което всички деца трябва да демонстрират това чувство на лице то си. Нека за момент децата да се огледат и да отбележат как изглежда Весел човек. След това Антон предлага друго – например "Антон е тъжен". Следва същата процедура. Изберете друго дете и продължете нататък, като дадете шанс на колкото може повече деца да влязат в тази роля. След това нека следващото дете умишлено изпусне убога.

"Антон е ..." и да даде само наименованието на чувството. Всички, които са реагирани, се изключват от играта.

3. Направете анализ – умеем ли да слушаме и да наблюдаваме как чувствата се изразяват на лицата ни, какво виждаме и т.н. Целта е учениците да практикуват гуми, изразяващи чувство, да отбелязват външната проява на дадено чувство, да са наблюдателни.

Урок 3

Ценности

Цел: Изграждане на стойностна ценностна система у децата.

ИНСТРУКЦИЯ ЗА УЧИТЕЛЯ:

1. Прочетете приказката на учениците:

Аполония Мармаладова

В Сант Антонио, на езерото Магжоре, живеела една женица, която така хубаво умее-ла да прави мармалаг, че нейните услуги били търсени и от Валкувия, и от Валтра-Валия, и от Вал Дументина, и от Вал Поверина. Хората пристигали от всички долини, когато настъпвал сезонът, сядали на оградата да се любуват на езерото, откъсвали си по някоя малина от храстите и извиквали женицата, която умеела да прави мармалаг.

- Аполония!
- Какво има?
- Ще ми сварите ли мармалаг от боровинки?
- На граго сърце.
- Ще ми сварите ли един хубав мармалаг от сини сливи?
- Веднага.

Тази женица, Аполония, имала просто златни ръце и правела най-вкусните мармалаги в областта на Варезе и на Кантона Тичино.

Веднъж при нея дошла една жена от Аркумеджа, толкова бедна, че за да си направи мармалаг, нямала дори кесия със зарзали и затова, като идвала, по пътя си напълнила престилката със зелени кестени, които приличали на таралежчета.

- Аполония, ще ми направите ли мармалаг?
- От таралежчета?
- Нямам друго...
- Добре, ще опитам.

И Аполония така се постарала, че от зелените кестени направила чуден мармалаг. Друг път тази женица от Аркумеджа не намерила дори кестени, защото сухите листа, като падали, ги били покрили, затова пристигнала с престилка, пълна с коприва.

- Аполония, ще ми направите ли мармалаг?
- От коприва?
- Не намерих друго...
- Ех, добре, ще видим какво ще излезе. И Аполония взела копривата, сложила захар, сварила

както си знаела и направила мармалаг да си оближеш пръстите. Защото тази женица — Аполония, имала златни и сребърни ръце и би могла да направи мармалаг и от камъни. Веднъж оттам

минал императорът и поускал да опита и мармалада на Аполония.

Тя му гала една чинийка, но императорът след първата лъжичка направил гримаса, защото вътре била паднала една муха.

— Отвращава ме — казал императорът.

— Ако мармаладът не беше вкусен, мухата нямаше да падне вътре — казала Аполония. Но императорът вече се бил разядосал и наредил на войниците си да отрежат ръцете на Аполония.

2. Изведете чувствата, предизвикани от приказката – несправедливост, агресия, помощ, състрадание и предложете алтернативен край на приказката!!!

Урок 4

В чепуката на лошите чувства

Цел: Изработване на позитивни модели за справяне с неприятните чувства.

МАТЕРИАЛИ:

Флумастри или материали по избор на детето.

ИНСТРУКЦИЯ ЗА УЧИТЕЛЯ:

1. Прочетете приказката на учениците:

Дворец за чупене

Какога в Бусто Арзицио хората се безпокояли, че децата чупели и разваляли всичко. Да не говорим за изтърканите подметки, за панталоните и за училищните чанти: но те чупели и стъклата, чупели чиниите по масите, и чашките в кафенето, като ритали тонка, и не пробивали стените само защото не разполагали с чукове.

Родителите не знаели вече какво да правят и какво да казват, и се обърнали към кмета.

— Да сложим глоба? — предложил кметът.

— Много благодарим — възкликнали родителите, — само че ще плащаме с парченца от счупени паници.

За щастие по ония места има много счетоводители. На всеки трима души имало по един и всички те смятали отлично. Най-добре от всички смятал счетоводителят Гамберони, един възрастен господин, който имал много внуци и голям опит по отношение на парченцата от счупени паници. Той взел хартия и молив и направил сметка на щетите, които децата от Бусто Арзицио нанасят, като чупят толкова хубави неща по тоя начин. Получила се ужасна сума: хиляда ала-бала четиринадесет и тридесет и три.

— С половината от тази сума — доказал счетоводителят Гамберони — можем да построим дворец за чупене и ще задължим децата да го натрошат на парчета: ако не се излекуват чрез тази система, няма изобицо да се излекуват.

Предложението било прието, дворецът построен като гве и гве — четири и четири — осем. Бил висок седем етажа, имал деветдесет и девет стаи, всяка стая била пълна с голапи и всеки голап с грънци и статуетки, да не говорим за огледалата и крановете за чешми. В деня на откриването на всички деца връчили по един чук и при гаден от кмета сигнал вратите на двореца за чупене били отворени.

Жалко, че телевизията не гошла навреме, за да предаде гледката. Които е видял със собствените си очи и чул със собствените си уши, твърди, че било сякаш — гано никога не става! — избухването на световна война. Децата нахлували от стая в стая като войските на Атила и натрошавали с чук всичко, каквото срещали по пътя си. Угарите се чували из цяла Ломбардия и половин Швейцария. Дечица, високи колкото опашката на котка, се били заели с гардероби, големи като кръстосвачи, и усърдно ги раздробявали, докато останела купчинка стърготини. Дечица от детски ясли, хубави и милички в своите розови и небесносини престилчици, старателно тълчели сервизите за кафе, като ги превръщали в ситен прах, с който си пугрели личицата. До края на първия ден не останала здрава чаша. На края на втория ден се свършили столовете. Третия ден децата нападнали стените, започвайки от най-горния етаж, но като стигнали до четвъртия етаж, капнали от умора и покрити с прах, сякаш били войниците на Наполеон в пустинята, зарязали всичко и се върнали в къщи, като залитали и си легнали, без да вечерят. Вече наистина се били наситили и не им гоставяло удоволствие да чупят каквото и да е, отведнъж станали внимателни и леки като переруди: бихте могли да ги накарате да играят футбол по игрище от кристални чаши и пак нямало да разбият нито една.

Счетоводителят Гамберони направил сметка и доказал, че граф Бусто Арзицио е направил икономия, възлизаща на гва супермилиона и седем сантиметра.

Онова, което останало да се крепи от двореца за чупене, общината го оставила на гражданите: те били свободни да правят с него, каквото си искат. Тогава се появили господа с кожени чанти и очила — съдии, нотариуси, пълномошници — въоръжени с чукове. Те изтичвали да бутнат някоя стена или да разрушат някое стълбище и угряли с таква удоволствие, че с всеки удар чувствували как се подмладяват.

— По-хубаво, отколкото да се караш с жената — казвали весело те, — по-добре, отколкото да разбиваш пепелници и чиниите от хубавия сервиз — подарък от леля Мирна. И с все сила замахвали с чуковете.

На счетоводителя Гамберони в знак на благодарност граф Бусто Арзицио присъдил сребърен медал с гупка.

2. Нека всяко дете илюстрира чрез рисунка една ситуация, в която му се иска да чупи и троши.

3. Напишете техните предложения на гъската. Изберете една ситуация и помолете те да ви гадат пример как по друг начин да изразят на емоцията си. Помолете всяко дете да запише своето послание и да си го сподели със своите родители.

Урок 5

Емоционална въртележка

Цел: Формиране на позитивни нагласи за справяне със собствените чувства и емоции.

МАТЕРИАЛИ:

Нека всяко дете си донесе негова играчка, с която да играе.

ИНСТРУКЦИЯ ЗА УЧИТЕЛЯ:

1. Разделете учениците на групи от по 3 до 5 човека и ги оставете да играят свободно с куклите си. Наблюдавайте процеса, от време на време влизайте в групите и наблюдавайте, кой каква роля си е избрал, на какво си играят?

2. Съберете децата след 15-20 минути и ги попитайте, на какво са си играли? Накарайте ги да ви разкажат за играта си. Какви кукли са си избрали? Попитайте ги как са се чувствали по време на играта, възникнало ли е някакво неприятно чувство?

3. Преговорете написаните варианти от предния урок. Попитайте децата в какви ситуации най-често се появяват негативни чувства у тях.

Урок 6

Ако си на мое място

Цел: Изграждане на толерантно и търпимо отношение към другия и неговата различност.

ИНСТРУКЦИЯ ЗА УЧИТЕЛЯ:

Загряваща игра: „Котка и мишка“

Изберете един доброволец, който е котка. Всички останали са мишки. Котката започва да гони мишките. Всяка мишка може да се спаси в критична ситуация, като прегърне друга мишка.

1. Въведете чувствата с въпроси!

Питайте децата дали им е харесала играта. Какво им хареса и какво не? Питайте този, който е играл котка дали се е ядосал, когато не е хванал мишката. Тези деца, които са били мишки, страхували ли са се от котката? Когато са се спасявали, били ли са радостни? Котката радвала ли се е, че е успяла да хване някоя мишка.

Накарайте всички деца от групата да застанат в кръг прави. Използвайте изброените чувства от предната игра. Всяко дете влиза в средата на кръга и казва: „Аз се чувствам“ (показва с движение на тялото чувството и го назовава с гуми). След това всички деца едно по едно влизат в средата на кръга и казват: „Ако съм на твое място аз.....“ показват с движение на тя-

лото чувството и го назовават с гуми) Същото действие се повтаря, докато се затвори кръга. Затворете занятието, като накарате всяко дете да прегърне другарчето си отляво и му каже: „Ти си мой приятел!“.

Урок 7

Как другите ме възприемат?

Цел: Формиране на умения за представяне и изразяване искрено мнение и позиция.

МАТЕРИАЛИ:

Хартия, химикали или флумастери

ИНСТРУКЦИЯ ЗА УЧИТЕЛЯ:

1. Прочетете приказката на учениците:

Кристалният Джакомо Истината

Едно време в галечен граг се родило прозрачно дете. През него можело да се вижда както през въздуха и водата. Било от плът и кръв, а изглеждало като от стъкло и ако паднело, не се строшавало, най-много на челото му излизала прозрачна цицина. Виждало се как бие сърцето му, виждало се как мислите му играят като шарени рибки в басейна си.

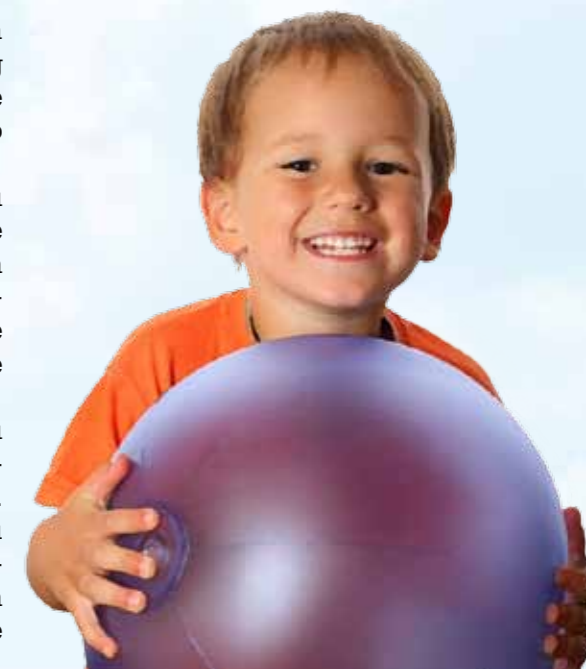
Веднъж по погрешка детето казало една лъжа и веднага хората видели нещо като огнена топка зад челото му: то казало истината и огнената топка се стопила. Оттогава нататък, през целия си живот, то не казало нито една лъжа.

Друг път един приятел му поверил тайна и веднага всички я видели като черна топка, която се въртяла в гърдите му, не му давала мира, и тайната престанала да бъде тайна. Детето пораснало, станало младеж, после мъж и всеки можел да чете мислите му и да отгатва отговорите му, когато го питали, още преди да е отговорил.

Той се казвал Джакомо, но хората го наричали «Кристалният Джакомо» и всички го обичали заради неговата честност и край него всички ставали по-добри. За жалост в тая страна се издигнал да управлява един жесток диктатор. Започнал период на насилия, несправедливости и нещастия за народа. Които посмеел да се възмущава, изчезвал, без да остави следа. Които се бунтували, били разстрелвани. Бедните били преследвани, унижавани и оскърбявани по стотици начини.

Хората мълчали и страдали поради страх от последствията.

Но Джакомо не умее да мълчи. Дори и да не отварял уста, неговите мисли говорели вместо

него: той бил прозрачен и всички четели заг челото му мисли на възмушение - Джакомо осъждал несправедливостите и насилията на тирана. После тайно хората си повтаряли мислите на Джакомо и се обнадеждавали.

Тиранът накарал да арестуват Кристалния Джакомо и заповядал да го хвърлят в най-мрачния затвор.

Но тогава се случило нещо изключително. Стените на килията, в която Джакомо бил затворен, станали прозрачни, след тях — стените на затвора, и най-после — външните стени. Хората, които минавали край затвора, виждали Джакомо седнал на своето столче, сякаш и затворът бил от кристал, и продължавали да четат мислите му. Нощем затворът разпръсквал силна светлина и тиранът в своя дворец трябвало да спуска всички завеси, за да не я вижда, но пак не успявал да заспи. Кристалният Джакомо, макар и във вериги, бил по-силен от него, защото истината е по-силна от всяко нещо, по-светла от деня, по-страшна от ураган.

2. Разделете листа на три, като в едната част всеки си пише името, във втората се изобразява мечтата на детето, а в третата какво искам да правя.

3. Нека всеки представи листа си пред останалите.

4. Задайте няколко въпроса около представянето: Хареса ли ви нещо в представянето на другите деца? Лесно ли се решихте какво да нарисувате? Искрени ли бяха вашите съченици в представянцията си според вас?

Урок 8

Приятелство и взаимоотношения

Цел: Формиране на усещане за принадлежност към определена група и групови взаимоотношения.

ИНСТРУКЦИЯ ЗА УЧИТЕЛЯ:

1. Прочетете приказката на учениците:

По приятелски

Една небрежна стопанка сложила на перваза на прозореца току-що изпечен хляб да изстива. В това време наблизил притичали лакома котка и гладно куче. И двете животинки скочили върху горещия кравай и го съборили на земята. Те застанали над него, вирнали опашки - котката сърдито съскала, а кучето заплашително ръмжало. - Това е моят кравай - казала котката, - аз първа го видях.

Не, мой е - отговорило кучето, - аз го съборих на земята.

На клонката на бряста, надвиснал над къщата, седял стар и хитър бухал. Като видял как се карат котката и кучето, долетял долу при тях и казал:

- Не се карайте, та вие сте приятели. Всички ние сме приятели. Аз ще ви помогна да разрешите спора. Да поговорим спокойно. За какво се скарахте?

- Тази алчна котка твърди, че целият кравай е неин - казало кучето.

- Цяла сутрин дебах, докато стопанката изпече хляба, и накрая дочаках да го сложи на перваза и скочих да го взема. А това лакомо куче го затисна и казва, че той е за него! - извикала котката.

- Ако сте разумни същества, отгърпнете се от хляба и аз ще оправа нещата по чест и по

съвест - казал бухалът. - Доверявате ли ми се?

- Добре - съгласили се те, - ще те послушаеме.

Бухалът взел един кантар, внимателно разделил кравая на две неравни части и го сложил на везните. Едната от тях естествено се спуснала пог другата.

-Ти какво, не можеш да направиш парчетата еднакви? - ядосала се котката и извила гръб в гъга.

- Ей сегичка ще се опитам - казал бухалът.

Той откъснал голямо парче от по-ниската чаша на везните. Сега по-тежък се оказал другият край. Тогава бухалът отново откъснал голямо парче от другата страна. Отново първата страна натежала повече.

И така едно след друго хитрият стар бухал късал парче след парче от

Вкусния кравай, докато на везните останали две мънички къчета от двете страни. - Струва ли си приятели да се карат за такава греболия? - казал той, изял и двете парченца и със смях отлетял към бряста.

2. Обсъдете с учениците героите по отделно в приказката и нека те да предложат различни начини, по които биха могли да постъпят, ако са на мястото на бухала или на мястото на кучето и котката.

3. Обърнете внимание на гумата „приятел“ и смисъла, по който е представена в приказката.

Урок 9

Качества и добродетели

Цел: Формиране на усещане за принадлежност към определена група и групови взаимоотношения.

ИНСТРУКЦИЯ ЗА УЧИТЕЛЯ:

1. Прочетете приказката на учениците:

За да имаш приятели

Тя е е чак толкова трудно да имаш приятели! Едно гърво стоеше самотно край пътя и много тъгуваше, че няма приятели. Наоколо бе пусто, по полето скитаха ветрове, но никога не се спираше при него, прелитаха птици, но нито една не се скриваше в клоните му, защото бе още голо. Наблизко минаваше река, ала и тя не се спря нито веднъж при гървото да си побърбят. Реката бързаше да се събере с друга река, за да си приказват заедно из пътя, докато стигнат морето. Минаваха и хора, разбира се, но те си отиваха по работа и никога не се спираше при гървото. Понякога то си мислеше, че е най-хубаво да може да тръгне на някъде. Но гърветата не могат да вървят, не могат да избягат гори и когато видят, че селяните идват с брадвите да ги секат. Тъй беше до пролетта. Щом дойде пролетта, гървото се разлести, тури си много хубава зелена шапка, но пак си стоеше самичко. Веднъж то видя, че един ястреб преследва врабче в небето. Врабчето пищеше и тъй като наоколо всичко бе голо, скри се в зеления клонак на гървото. Дървото не се разсърди. Те си бърбиха през цялата нощ, а на другия ден птичката си направи гнездо и легна в него да мъти. Един ден пог гървото спря каруца. Селяни-

нът разпрегна конете, тури им сено, а сам той легна да си поспи. Минаваха групи селяни, видяха хубавата сянка под гървото и решиха и те да си починат от пътя. Насягаха и почнаха да си разказват истории, а гървото слушаше и му бе много приятно, че не е само. То стоеше и гледаше да разстила добре сянката си, да не би хората да кажат, че сянката не е хубава, и да си отидат. Оттогава, който минеше по пътя, все спираше под хубавата сянка да си почине.

Вярно е, че гървото не можеше да върви с хората по пътя, но нали из пътя им услужваше със сянката си!

Тъй гървото си спечели приятели и разбра, че в замяна трябва да им дава своята сянка.

2. Нека децата да изработят своя най-добър приятел, чрез апликиране, рисуване или моделиране от пластилин (по избор).

Дайте за задача да измислят поучителна история за приятелството със своя най-добър приятел.

Урок 10

Аз и моите връстници

Цел: Формиране на усещане за съпричастност.

ИНСТРУКЦИЯ ЗА УЧИТЕЛЯ:

1. Прочетете приказката на учениците:

Кладенецът на Кашина Пиана

В асрег пътя между Сароно и Леняно в покрайнините на една голяма гора била махалата Кашина Пиана, която се състояла само от три двора. Там живеели единадесет семейства. В Кашина Пиана имало само един кладенец за вадене на вода и той бил особен кладенец, защото макаратата за навиване на въжето си била на мястото, а нямало нито въже, нито верига. Всяко от единадесетте семейства край кофата за вода в къщи си гържало, и свое въже. Който отивал да тегли вода, го откачал, навивал го на ръката си и го носел на кладенеца. Когато си извадел вода, откачал го от макаратата и ревново си го отнасял в къщи. Един-единствен кладенец и единадесет въжета. Ако не вярвате, идете да питате и ще ви разкажат, както разказах на мене, че тези единадесет семейства не се погаждали, непрекъснато се гразнели и били готови, вместо да си купят заедно една хубава верига, да я закрепят на макаратата и да си служат всички с нея, по-скоро да запълнят кладенеца с пръст и плевели.

Избухнала войната и мъжете от Кашина Пиана отишли под знамената, като поръчали на жените си много неща и между другото да внимават да не им откраднат въжетата. После дошло германското нашествие, мъжете били далече, жените се страхували, но единадесетте въжета били винаги на сигурно място в единадесетте къщи.

Веднаж едно дете от махалата отишло в гората, за да събере наръч гърва, и чуло стон от един храст. Стенел един партизанин, ранен в крака, и детето изтичало да повика майка си. Жената се уплашила, закършила ръце, но после каза:

— Ще го занесем в къщи и ще го крием. Да се нагяваме, че някой ще помогне на татко ти - войника, ако има нужда. Не знаем дори къде е, ако е още жив.

Скрили партизанина в хамбара и повикали лекаря, като му казали, че го викат за стара-

та баба. Но жените от махалата били видели бабата сутринта, тя била здрава като петле, и разбрали, че има нещо скрито-покрито. Преди да изтекат дванадесет и четири часа, цялата махала узнала, че има ранен партизанин. Един стар селянин казал:

— Ако узнаят немците, ще гождат тук и ще ни избият. Всички ще свършим зле. Но жените не разсъждавали така. Те мислели за далечните си мъже и мислели, че и те може би са ранени и трябва да се крият, и въздишали. На третия ден една жена взела една наденичка от току-що заклано прасе, занесла я на Катерина, която била жената, дето скрила партизанина, и ѝ казала:

— Бедничкият, навярно има нужда да закрепне. Дайте му тази наденичка.

След малко дошла група жена с бутилка вино, после трета с плик жълто брашно за качамак, после четвърта с парче сланина и преди да падне вечерта, всички жени от махалата

посетили къщата на Катерина, занесли по някакъв подарък за партизанина, видели го и си избърсали по една сълза.

И през цялото време, докато раната заздравявала, всичките единадесет семейства на махалата се отнасяли към партизанина, като че бил тежен син. Не му липсвало нищо. Партизанинът оздравял, излязъл на двора да се погрее на слънце, видял кладенеца без въже и много се учудил. Жените, като се изчервявали, му разказвали, че всяко семейство си има въже, но обясненията им не го задоволили. Трябвало да кажат още, че се мразят, но това вече не било вярно, защото били страдали заедно и заедно били помагали на партизанина. Следователно, без да знаят още, били станали приятелки и сестри и нямало вече причина да гържат единадесет отделни въжета.

Тогава решили да купят една верига с пари, събрани от всички семейства, и да я закрепят на макаратата. Така и направили. Партизанинът изтеглил първата кофа вода и било много тържествено, като откриване на паметник. Същата вечер партизанинът, напълно оздравял, заминал за планината.

2. Коментирайте поуката от приказката.

3. Предложете казуси с връстници в училище, за да онагледите изводите.

Урок 11

Мечти и фантазии

Цел: Овластяване на децата и формиране на творческата мисъл и развитие. Признаване правото им да играят и мечтаят.

ИНСТРУКЦИЯ ЗА УЧИТЕЛЯ:

1. Прочетете приказката на учениците:

Игра с бастун

В един ден малкият Клаудио си изгубил входа на къщата и по улицата минал хубав старец със златни очила, който вървял приведен, като се погнурал на бастун. Тъкмо пред входа на къщата бастунът му паднал.

Клаудио с готовност го вдигнал, погледнал го на стареца, но той се усмихнал и казал:

— Благодаря, не ми е нужен. Прекрасно мога да вървя и без него. Ако ти трябва, задръж го. И без да чака отговор, се отдалечил и изглеждал много по-презърбен от преди. Клаудио останал с бастуна в ръце и не знаел какво да го прави. Бастунът си бил обикновен гърбен бастун, с извита гръжка и железен шип, нямало нищо друго по-особено за отбелязване. Клаудио ударил два-три пъти с шипа по земята, после почти без да забележи, възседнал бастуна и ето, че това вече не било бастун, а кон — един чуден жребец с бяла звезда на челото, който взел да обикаля в галоп двора, като цвилел, а изпод подковите му хвърчали искри.

Когато Клаудио учуден и малко уплашен успял да стъпи пак на земята, бастунът отново се превърнал в бастун и нямал вече подкови, а ръждясал шип, нямал гриза, а обикновена извита гръжка.

— Искам пак да опитам — решил Клаудио, щом си поел гръха.

Отново възседнал бастуна и този път това не било кон, а една тържествена гвугърба камила и дворот се превърнал в безкрайна пустиня, която трябвало да се премине, но Клаудио не се страхувал и се взирал в далечината, за да открие оазис.

— Сигурно е вълшебен бастун — си казал Клаудио, като го възседнал трети път. Сега бастунът се превърнал в автомобил за надбягване, червен, с номер, изписан с бяла боя на каросерията, а дворот станал гърмяща писта — Клаудио пристигал винаги пръв на финиша. После бастунът станал моторница, дворот — езеро със спокойни зелени води, после звездолет, който раздирал пространствата, оставяйки след себе си бразда от звезди. Всеки път, когато Клаудио стъпвал на земята, бастунът отново приемал миролюбивия си вид, с лъскава гръжка и стар шип.

Следобедът бързо изтекъл в тия игри. Към вечерта Клаудио погледнал случайно на улицата и ето, че се връщал старикът със златните очила. Клаудио го погледнал с любопитство, но не видял в него нищо особено: старец като всеки старец, малко уморен от разходката. — Харесва ли ти бастунът? — попитал той усмихнат Клаудио.

Клаудио помислил, че си го иска, и му го погледнал, като изчервил. Но старият господин направил отрицателен знак.

— Задръж го, задръж го — казал той, — какво да правя на моята възраст с един бастун? С него ти можеш да летиш.

2. Нарисувайте своите мечти с четка и водни бои.

Урок 12

Приемственост и ценност

Цел: Създаване на ценности, възпитаващи уважение към труда на другия.

ИНСТРУКЦИЯ ЗА УЧИТЕЛЯ:

1. Прочетете приказката на учениците:

Всеобща история

В началото земята била цялата сбъркана. Да се направи по-обитаема коствало много усилия. Нямамо мостове, за да се минава по тях над реките. Нямамо пътеки, за да се изкачва човек по планините. Искаш да седнеш? И сянка от пейки нямамо. Умираш за сън? Не съществувало такова нещо като легло. За да не си убогеш краката — нито обуца, нито ботуши. Ако виждаш слабо — не се опитвай да намериш очила. Нямамо топку, за да поиграеш на футбол, липсвали тенджерата и огън, за да си свариш макарони, дори като помисли човек — липсвали и макарони. Изобицо нямамо нищо. Нула без нула и толкова. Имамо само хора с две ръце за работа и най-големите неизправности могли да се поправят. Но за оправяне остава още много: запретнете ръкавите, има работа за всички!

2. Запознайте децата с историята и постиженията на училището. Опитайте се да им предадете усещане за значимост като част от нещо по-голямо от самите тях. Изтъкнете всички постижения на преходните класове.

3. Нека децата да потърсят история за приемственост не само в училище, но и в техният блок, махала, семейство. Ако не могат да ви представят такава история, нека направят предложения за полагане на нейното начало.

Урок 13

Натиска на групата

Цел: Формиране на умения за отстояване на мнение и позиция.

МАТЕРИАЛИ:

Листи, пастели, моливи, флумастери

ИНСТРУКЦИЯ ЗА УЧИТЕЛЯ:

1. Припомнете темите и направените изводи до момента. Прочетете ги на глас.
2. Напишете на три листа следните истории:

А) В къщата на свой приятел сте. На масата има бутилка бира. Вдигате я и вижгате, че е наполовина пълна. Решете какво да направите с бирата.

Б) Много ви се ядат бонбони, а въщи няма. Вижгате флакон с витамини. Те приличат на бонбони. Много ви се яде сладко. Какво ще направите.

В) Намирате кибрит на улицата. Приятелят ви казва да го хвърлите. Вие сте любопитни гали кибрита ще запали. На улицата има много сухи листа. Как ще постъпите?

3. Разделете децата на 3 групи

4 . Нека всяка група си избере тема или история, по която да нарисува комикс, като включи направените до момента изводи и модели на поведение от предните уроци.

5. Всяко дете като член на своята група трябва да има задача, т.е. каква случка от историята да нарисува на своя лист.

6. Обиколете групите, попитайте гали всеки има ясна задача. Проследете процеса на вземане на решение и обсъждане във всяка група.

7. Когато се убедите, че всеки в групата е наясно какво ще рисува разгайте листите.

8. Поставете задача на отделните групи да си измислят реплики за своите герои.

9. Обсъдете крайният продукт и процеса на стигане до него. Проследете гали децата са устояли на натиска на групата.

ЗА УЧИТЕЛЯ - Тази задача ще ви отнеме повече от един час, разделете процеса така, че всяка отделна част да има завършеност и подготовка за следваща задача. Опитайте се да свържете смислово изводите от предните уроци с нарисваните комикси и ценностите, които децата са възприели като свои.

Урок 14

Трафик и доверие

Цел: Изграждане на критичност към заобикалящият ни свят.

ИНСТРУКЦИЯ ЗА УЧИТЕЛЯ:

1. Прочетете приказката на учениците:

Алиса пада в морето

Веднъж Алиса Търкуланка отишла на морето, влюбила се в него и не искала да излезе от водата.

—Алиса, излез от водата — викала я майка ѝ.

— Ето, уда — отговаряла Алиса, но си мислела: «Ще остана във водата, докато ми пораснат перки и стана риба.»

Вечер, преди да си легне, си гледала раменете в огледалото, за да види гали ѝ растат перки или поне някоя сребърна люспа. Но откривала само песьчинки, ако не се била измила добре на гуша.

Една сутрин слязла на плажа по-рано от обикновено и срещнала едно момче, което събирало морски таралежи и миди.

Хлапакът бил рибарски син и морските работи ги разбираше много.

- Знаеш ли как може човек да стане риба? - попитала го Алиса. -Веднага ще ти покажа - отговорило момчето.

То оставило на един камък кърпичката, с която събирало таралежите и мидите, и се хвърлило в морето. Минала една минута, минали две, момчето не се появявало на повърхността. Но ето че се появил един делфин, който се премиял между вълните и хвърлял весели пръски във въздуха. Делфинът дошъл да си играе между краката на Алиса и тя не изпитвала ни най-малък страх.

След малко делфинът с един изиячен удар на опашката избягал. На негово място се появило момчето, което събирало морски таралежи, и се усмихнало:

- Виждаш ли колко е лесно?

- Видях, но не зная гали аз ще мога.

- Опитай!

Алиса се хвърлила в морето, като горещо желала да се превърне в морска звезда. Но вместо това паднала в една мидя, която се прозявала и веднага затворила черупките си, като пленила Алиса и всичките ѝ мечти.

„Ето отново неприятности“ - помислило си момиченцето. Но каква тишина, какво свежо спокойствие там долу и там вътре. Колко хубаво ще е да може човек да живее на дъното като някогашните сирени. Алиса въздъхнала. Сетила се за майка си, която си мислела, че детето е още в леглото, сетила се за баща си, който тъкмо тая вечер трябвало да гоиде от града, защото било събота.

- Не мога да ги оставя сами, много ме обичат. Ще се върна на земята! - и като блъснала с ръце и крака, успяла да отвори мидата гостатъчно, за да изскочи и да се върне на повърхността на водата. Момчето с таралежите било вече галече.

Алиса не разказала на никого какво ѝ се случило.

2. Припомнете си предния урок за мечтите и направете аналогия с това, колко е лесно да бъдеш измамен в желанието си да постигнеш мечтите си.

3. Направете дебат за това на кого можем да се доверим и на кого ни се иска да се доверим. Изработете различен край на приказката.

4. Задайте въпроси от типа на: Ами ако никои не ме обича? Какво прави това момче, преглага ми сбъднати мечти?! Какво би казало семейството на Алиса?

5. Потърсете аналогична история за момчета.

Урок 15

Ограничения

Цел: Позитивизиране ролята на правилата и изграждане на доверие към групата.

МАТЕРИАЛИ:

Хартия, моливи, цветни панделки, конци, цветни блокчета.

ИНСТРУКЦИЯ ЗА УЧИТЕЛЯ:

Преговорете правилата, които изработихте в началото на годината. Попитайте групата за какво ви бяха нужни тези правила?

1. ИГРА ЗА ЗАГРЯВАНЕ:

Разделете децата на две равни групи, като застанат един срещу друг. Дайте инструкцията на първата група всеки да започне да се придвижва към своето другарче с миши стъпки, докато другото му каже да спре. Наблюдавайте до колко вашите ученици имат лични граници. Повторете същото упражнение с другата група. Раздайте маски на децата, изразяващи различни чувства, положителни и отрицателни герои от приказки, които всички знаят. Повторете упражнението с всяка група, но вече с маските и нека децата да се движат един към друг, но с тяхната си крачка.

Направете обсъждане. Попитайте децата как са се чувствали? Кога са спрели другарчето си и защо?

2. Поставете задача на децата да изработят индивидуално малки книжки с истории за своето семейство, като зложат и гневния си режим в тях.

Урок 16

Семейството и семейните отношения

Цел: Позитивизиране ролята на значимия възрастен в живота на детето.

МАТЕРИАЛИ:

Пастели, материали по избор.

ИНСТРУКЦИЯ ЗА УЧИТЕЛЯ:

1. Нека всяко дете да разкаже за своя значим възрастен чрез рисунка.
2. Помолете децата да попитат родителите си за техният живот, преди да станат родители
3. Предложете да направят колаж от списания за живота на своите родители.
3. Обсъдете как са се чувствали децата, докато им се е налагало да интервюират родителите си.

Урок 17

Работа и работни навици

Цел: Формиране на позитивни нагласи към труда.

МАТЕРИАЛИ:

Чували ръкавици, стирки и гъби.

ИНСТРУКЦИЯ ЗА УЧИТЕЛЯ:

1. Прочетете приказката на учениците:

Мързеливият

Нмало един човек - много мързелив. По цели дни лежал под сенките, а децата му гугували и ходели от къща на къща да просят милостиня. Селяните, като минавали край него, спирали се и започвали да го хокат.

- Децата ти скитат немилу-недраги, целият народ се труди, а ти лежиш. Не те ли е срам? Дигай се и тръгвай на работа!

- Работа ли е - не ми я хвалете! - отвърщал мързеливият и се обръщал на другата страна. Веднъж мързеливият се надигнал и отишъл при селския поп.

- Дяго попе - рекъл, - опеи ме и викай селяните да ме заровят жив.

- Защо? - попитал учуден попът.

- Защото ми годее да ме хокат хората. Мира ми не дават. Всеки ден ме ругаят, защото не съм работел. Ще уда на оня свят - да си полежа спокойно.

- Може - съгласил се попът, опял го, викнал двама души да го дигнат с носилото. Понесли го към гробището. Попът върви напред и клати кадилницата, а носачите - подире му. По пътя ги срещнал един работлив човек.

- Къде сте го понесли? - попитал той.

- На гробището, ще го ровим.

- Стойте, тъй не бива. Жив човек заравя ли се в гроб! Но кажете ми, защо сте го помъкнали?

Носачите му разправили как стои работата. Трудолюбивият се позамислил и рекъл на оня в носилото:

- Слушай, я стани и ела у дома да ти дам едно кринче жито за да имаш хляб, годето припечелиш нещо.

Мързеливият се понадигнал и попитал:

- Ами мляно ли ще го гадеш?

- Хубава работа! Ще ти го дам немляно.

- Тогава носете ме - обърнал се той към двамата носачи - в гробището. Не е за мене такова жито. Трябва да го карам на воденица, че да го меля, че да го връщам в къщи, че да го меся, че да го пека, че да го ям - дълга и широка работа. По-добре в гробището!

Отнесли го в гробището. Изкопали един трап и спуснали живия човек вътре. Затрупали го с пръст, но му сложили една тръба от устата навън - да диша. Попът прочел молитвата, разгрънкал кадилницата над купчината и си отишъл заедно с гробарите.

През нощта работният селянин си рекъл: „Я да уда да излекувам от мързела оня, дето лежи в гробището“.

Облякъл черни грехи, нацапал си лицето със сажки, сложил си рога на главата, отишъл и

разровил живо закопания с една мотука.

- Ставай! - сритал го той.

- Кои си ти? - стреснал се от сън закопаният и скочил.

- Аз съм дяволът - отвърнал рогатият. - Днес, като гелихме гушите на починалите, твоята се падна на мене. Аз съм ти господар. Каквото ти заповягам - ще го вършиш или ще те проворя да гориш в един нажежен казан, пълен с вряла смола. Свършено е вече с твоеето лежане.

Мързеливият се разтреперал.

- Каква работа има за мене? - попитал той.

- Хе там, виждаш ли, на голния край на гробището има една грамага камъни. Всичките да ги изнесеш на горния край на гробището. Тръбай! Догето съмне, искам камъните да бъдат горе.

Мързеливият се запретнал и помъкнал тежките камъни. Носил, пъшкал, препъвал се, пагал, ставал, целият потънал в пот. Като ги пренесъл, при него пак гошъл преоблеченият с камшик в ръка.

- Ела сега да ти платя! - рекъл му той и го вързал за едно гърво, плюл си на ръцете и започнал да го бие с камшика. Като го напердашил хубаво, рекъл: - Дяволът тъй плаща на slugите си! Влизаи сега пак в гроба! - и го повлякъл към трапа.

Мързеливият влязъл. Неговият мъчител хвърлил две-три лопати пръст отгоре му и си отишъл. Съмнало се. Погребаният, като гошъл на себе си, пошавнал и щом усетил, че отгоре му има малко пръст, скочил от гроба и - беж към село.

Отишъл си в къщи запъхтян, грабнал една секура и се втурнал към гората. Почнал да сече гърва. Минал край него един селянин и го поздравил:

- Добър ден, брате! Какво ново-вехто носиш от оня свят?

- Остави се - отвърнал мързеливият, - не е за разказване, товарят те с камъни цяла нощ, а за награда почват да те бият, догето ти наместят кокалите!

- Довечера ще се върнеш ли пак в гробището? - попитал селянинът.

- Дума да не става! Цялата гора ще изсека, само на дявола ратаи не ставам.

2. Изведете поуката от приказката и подчертайте, че работата, ученето и свободата да помагаш на другите и цениш труда на тези преди теб, са право на всеки човек и израз на висша човешка ценност във всяко цивилизовано общество.

ДЕЙНОСТ:

Съберете учениците и направете почистване на района около училището и самото училище.

Съдържание

ПРЕДГОВОР.....	3 стр.
ЗАПОЗНАВАНЕ И ВЪВЕЖДАНЕ НА ПРАВИЛА	7 стр.
ПРИЯТЕЛСТВО.....	8 стр.
ЧУВСТВА И ЕМОЦИИ	10 стр.
КАК ДА ОТКРИЕМ ЧУВСТВОТА И ДА ГИ ПОКАЖЕМ?	11 стр.
СТРАХ.....	13 стр.
ЧУВСТВА И МОДЕЛ НА ПОВЕДЕНИЕ	14 стр.
КАКВО МОГА ДА ИЗБЕРА.....	15 стр.
ПОВЕДЕНИЕ , ЦЕННОСТИ И ИЗБОРИ	17 стр.
ЕМОЦИИ, ИЗБОР.....	17 стр.
МОРАЛ И ЦЕННОСТИ.....	18 стр.
ЗАЩИТА, ЗАЩИТНО ПОВЕДЕНИЕ, СТРАХ, АГРЕСИЯ	20 стр.
УМЕНИЕТО ДА ОБЩУВАМЕ С ДРУГИТЕ.....	21 стр.
ОТКРИТОТО ПОВЕДЕНИЕ, КАТО НАЧИН НА ОБЩУВАНЕ.....	22 стр.
ЗАБРАНЕНИЯТ ПЛОД.....	22 стр.
ОПАСНИТЕ ВЕЩЕСТВА НАВСЯКЪДЕ ОКОЛО НАС.....	23 стр.
БЕЗОПАСНОСТТА.....	24 стр.
НА КОГО МОГА ДА СЕ ДОВЕРЯ	24 стр.
РАЗЛИЧНИ СЕМЕЙСТВА	24 стр.
АЗ И МОЯТА ЛИЧНОСТ.....	26 стр.

РАЗДЕЛ II

ДНЕВЕН РЕЖИМ	28 стр.
ЧУВСТВА И ЕМОЦИИ	30 стр.
ЦЕННОСТИ.....	31 стр.
В ЧЕРУПКАТА НА ЛОШИТЕ ЧУВСТВА	32 стр.
ЕМОЦИОНАЛНА ВЪРТЕЛЕЖКА.....	34 стр.
АКО СИ НА МОЕ МЯСТО.....	34 стр.
КАК ДРУГИТЕ МЕ ВЪЗПРИЕМАТ?	35 стр.
ПРИЯТЕЛСТВО И ВЗАИМООТНОШЕНИЯ	36 стр.
КАЧЕСТВА И ДОБРОДЕТЕЛИ.....	37 стр.
АЗ И МОИТЕ ВРЪСТНИЦИ.....	38 стр.
МЕЧТИ И ФАНТАЗИИ	40 стр.
ПРИЕМСТВЕНОСТ И ЦЕННОСТ	41 стр.
НАТИСКА НА ГРУПАТА	41 стр.
ТРАФИНК И ДОВЕРИЕ	42 стр.
ОГРАНИЧЕНИЯ	44 стр.
СЕМЕЙСТВОТО И СЕМЕЙНИ ОТНОШЕНИЯ	44 стр.
РАБОТА И РАБОТНИ НАВИЦИ	45 стр.
СЪДЪРЖАНИЕ	47 стр.

Община Бургас, отдел „Здравеопазване и превенции“
Превенция на агресията. Стойностни модели за общуване.
Приказки за ценностите.
Българска, първо издание

Община Бургас, издател, 2010
Подготовка и печат - АМКО ЕООД
Печатни коли - 3
Формат - 8 / 60 x 90

